

První školní léta a křesťanská výchova - ČESKÝ BRATR 2009

Dokud ještě žili Siouxové svobodně v americké divočině, dostával chlapec k prvním narozeninám luk a šíp. Ke druhým narozeninám mu dali – v o něco větším provedení – stejnou hračku, jež byla zároveň základní učební pomůckou, a tak to pokračovalo, dokud neuložil svého prvního bizona; pak byl způsobilý být přijat mezi muže.

V naší civilizaci existuje poměrně ostrý předěl mezi věkem hry a věkem soustavné, společností organizované přípravy na dospělost. Zde začíná „na ostro“ povinnost a hodnocení výkonu. Smysl toho, co se má naučit, navíc dítě mnohdy plně nechápe. I když se moderní pedagogika snaží tento předěl zmírnit, odstranit ho nemůže. Nástupem do školy začíná nová epocha životního běhu našeho dítěte.

Z hlediska křesťanské výchovy znamená začátek školní docházky novou příležitostí – i hrozbou. Našemu dítěti se bude svět nově otvírat. Bude dychtivě vstřebávat nové a nové poznatky. Bude objevovat nové způsoby, jak svět „dobývat“, jak se v něm uplatnit. To může pozitivně ovlivňovat vývoj jeho charakteru i jeho chápání domova, sboru, hodnot, jeho vlastního místa ve světě. Má to obohacovat a prohlubovat i jeho porozumění Bibli a tomu, co ho v církvi učíme. Zároveň ovšem hrozí, že se naučí respektovat autority a síly, které budou křivit jeho charakter. Přijdou lákavé nabídky, kterým bude těžké odolat, přijdou nové zkušenosti, které ho mohou mást, zastrášovat a ponižovat.

Co můžeme dělat?

Mnoho záleží na dobrém začátku. Jaké očekávání vzbudíme v budoucím prvňáčkovi? Jak napomůžeme tomu, aby se školy nebál, aby se na ni naopak těšil? Z nástupu do školy se dá udělat malý svátek či slavnost v rodině, s fotografováním a se zápisem do rodinné kroniky. Měla by to být i záležitost celého sboru, který na své děti myslí a do školy je vysílá s určitým posláním. Dítě žijící v duchovně živém sboru to snadno pochopí a radostně přijme, v nedělní škole je ostatně řada příležitostí toto poslání mu připomínat.

S učitelkou či učitelem svého dítěte bychom se měli snažit navázat osobní vztah. Dnešní pedagogové jsou většinou chudáci, kteří se bojí dítětlácnout i pohladit, aby nebyli obviněni z týrání nebo pedofilie, kázeň ve třídách je katastrofálně slabá a jejich odborná příprava je většinou nevalná, zvláště pokud jde o tvořivé vedení a zvládání dětské skupiny. Rodičům je to většinou jedno, často dokonce vedou děti k pohrdání učitelí. Křesťanští rodiče by měli být aktivně loajální a vstřícní, i když ne podlézaví – a naopak, když je to třeba, také otevřeně kritičtí.

Od prvních let školy stoupá vliv třídního kolektivu na naše dítě. Je třeba, abychom pečovali o jeho přátelské vztahy se spolužáky. Je dobré aspoň některé z nich poznat, dítě by mělo už od školky umět pozvat si kamaráda domů. Přednost by měli mít spolužáci z věřících rodin, se kterými bychom měli pěstovat i jinak dobré vztahy.

Křesťanské dítě naléhavě potřebuje protiváhu proti kolektivu vrstevníků z ateistických a duchovně lhostejných rodin. Touto protiváhou by měly být děti ze sboru, respektive z místní křesťanské komunity (ekumenismus v praxi). Křesťanské dětské tábory, sborové dovolené a jiné akce zde mají zásadní význam.

Neznamená to izolacionismus, sektářství. Naopak. Čím jsou křesťanská rodina i sbor vnitřně silnější, duchovně životnější, tím jsou misijnější, tím více a úspěšněji k sobě zvou děti i rodiny „zvenčí“. Už malý školák bude rád plnit svou misijní úlohu a bude zvat do „nedělníky“ – pokud tam

sám chodí s radostí, nikoli jen z povinnosti nebo dokonce s odporem. Moderní multimediální, zážitková a interaktivní pedagogika, která se tu a tam již prosazuje i v našich sborech, umožňuje dát „vyučování náboženství“ takovou formu, aby se na ně děti těšily, aniž bychom podlehlí pokušení udělat z něj pouhou lacinou zábavu.

Školní třída se zpočátku podobá absolutní monarchii – rozhodující je vztah jednoho každého dítěte k učitelce. Brzy však dochází ke konfliktům mezi dětmi, které se často řeší i násilím. Nejméně od třetí třídy je pak už třeba počítat s organizovaným násilím, jež může mít právem obávanou formu šikany – soustavného ubližování dítěti, které je bezbranné, ať už pro nějakou svoji slabost, nebo proto, že je napadáno agresivní přesilou.

Křesťanské rodiny mají někdy k násilí problematický vztah: „Hodné dítě se nepere!“ Jako kdyby si Ježíš neupletl bič, aby vyhnal kšeftaře z chrámového nádvoří – nemluvě o Davidovi, který si to rozděl s Goliášem. Jako kdyby nebylo v naší historii statečných rytířů, kteří se neštíteli železa, jako kdyby zbožný křesťan Masaryk nevedel legionářům ve spravedlivé válce. Samozřejmě vedeme své děti především k tomu, aby byly vstřícné, snad i velkoryse ústupné, aby dovedly řešit konflikty (když se jim nemohou vyhnout nebo jim předejít) diplomaticky. Učíme je, že násilí je až ten poslední prostředek. Zároveň je ale učíme, ba i doslova trénujeme, aby v tělesném střetnutí, když se mu nemohou vyhnout, obstály, aby bránily sebe či napadeného spolužáka ostrým slovem – nebo i pěstí.

Pedagogická móda pohrdá učením z paměti. To je velký omyl i proto, že k tomu, co umíme z paměti – pokud nebylo toto učení vynuceno hrozbami či tresty – míváme dobrý vztah, máme sklon přijímat to se souhlasem. Malí školáci se učí z paměti velmi rychle a rádi, když je za to vhodně odměňujeme.

Předškolák upřímně doslova věří biblickým příběhům, které mu vypravujeme, i obrazu světa, který s nimi býval spojen: nahoře je nebe, dole (snad?) peklo, stvoření proběhlo v sedmi dnech, ztracený ráj a potopa jsou pro něj historické skutečnosti. Nemělo by ani smysl vykládat mu to jinak. Dítě je zkrátka fundamentalista. – Konfrontace s informacemi, jež předkládá škola, vede dříve či později k „první krizi víry“. Dojalo mě křesťanské děvčátko, jež hájilo svou víru proti skeptické spolužačce argumentem: „Tak odkud padají kapky, když prší, jestli není nebe!“

Školní dítě se brzy naučí „hrát role“. Jednu hraje doma, případně v kostele a v nedělce, druhou před učiteli, třetí mezi vrstevníky. Znamená to, že v každé roli jinak mluví, trochu jinak myslí, snad i jinak cítí. Může, ale nemusí mít kvůli této dvojí či trojí „hře“ pocit viny. Časem si však rozpory uvědomuje stále ostřeji a o své dětské víře začne pochybovat. Islámské dítě v podobné situaci nesmí podobné pochybnosti – pokud vím – „ani napadnout“. U nás ještě před sedmdesáti lety – kdoví jakou známku by malý pochybovač dostal z náboženství?

A dnes? Jaké projevy víry od svých dětí očekáváme, k jakým souhlasně přikyvujeme, jaké nás naopak zamrzí či zabolí? Děti to spolehlivě vycítí, i když se nad tím nezamyslí. Někteří křesťanští vývojoví psychologové doporučují, abychom dětem záměrně pomáhali dětskou víru ztratit, protože se tím uchrání před rozpory, snad i před pokrytectvím. Takovou odvahu bych neměl. Ale jedno bychom asi měli dělat všichni: Přijmout každou dětskou otázku a mnohdy poctivě přiznat, že na ni nemáme odpověď. A hlavně: vědět a dětem věrohodně předat, že věrouka je sice důležitá, ale nejistotu a pochybnosti je možné „hodit za hlavu“. Protože hlavní je život v důvěře, že modlit se k Bohu a následovat Krista v pravdě a lásce k blízkým i dalekým má smysl, že v církvi lze najít radost a pokoj. Získají-li naše děti tuto zkušenost, věřme, že se neztratí.